

2023-12-15

Kammarrätten i Stockholm

FI dnr 22-19806
(Anges alltid vid svar)

Skickas endast digitalt till domstolen

Finansinspektionen
Box 7821
103 97 Stockholm
Tel +46 8 408 980 00
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Utveckling av talan i mål nr 7294-23

Inledning

Finansinspektionen har den 1 december 2023 överklagat Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 14 november 2023 i mål nr 15051-22 och yrkat att kammarrätten meddelar prövningstillstånd och, med ändring av förvaltningsrättens dom, fastställer Finansinspektionens beslut den 21 juni 2022.

Finansinspektionen får härmed komplettera sitt överklagande enligt följande.

Enligt Finansinspektionen finns det anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till. Vissa skrivningar i domen gör dessutom att det inte utan att prövningstillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till. Av dessa skäl bör kammarrätten meddela prövningstillstånd. Det finns vidare ett stort behov av en mer rikhaltig praxis från högre rätt till ledning för rättstillämpningen. Också av detta skäl finns det anledning att meddela prövningstillstånd.

I det följande utvecklar Finansinspektionen skälen för prövningstillstånd. Om kammarrätten meddelar prövningstillstånd önskar inspektionen utveckla sin talan i övrigt.

Finansinspektionens beslut

Finansinspektionen beslutade den 21 juni 2022 att ge Svea Bank AB (Svea Bank eller banken) en anmärkning och en sanktionsavgift på 45 miljoner kronor. I ärendet var det ostridigt att Svea Ekonomi AB (Svea Ekonomi eller bolaget) i sin kreditprövning inte hade beaktat vare sig storleken på eventuella bolån eller skulder som inte var registrerade hos kreditupplysningsföretaget UC AB (UC). Svea Ekonomi hade inte heller tagit hänsyn till vad konsumenten hade för utgifter för boende, befintliga krediter och barn.

Som framgår av beslutet ansåg inspektionen att för de kreditbelopp som var aktuella i ärendet (80 000–400 000 kronor) behöver en kreditgivare beakta

storleken på konsumentens eventuella bolån, skulder som inte framgår av UC och konsumentens utgifter för boende, befintliga krediter och barn för att uppfylla konsumentkreditlagens krav på att grunda kreditprövningen på tillräckliga uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden. Inspektionen fann följaktligen att Svea Ekonomi inte hade grundat sin kreditprövning på tillräckliga uppgifter om den enskilde konsumentens ekonomiska förhållanden. Därigenom hade bolaget inte heller iakttagit god kreditgivningssed.

Kort om grunderna för överklagandet och skälen för prövningstillstånd

Förvaltningsrätten har felaktigt ansett att en kreditgivare som lämnar krediter på 80 000–400 000 kronor helt kan bortse från storleken på konsumentens eventuella bolån, skulder som inte framgår av UC och konsumentens utgifter för boende, befintliga krediter och barn och ändå uppfylla konsumentkreditlagens krav på att grunda kreditprövningen på tillräckliga uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden.

Förvaltningsrättens dom innehåller också felaktiga slutsatser om vad som följer av praxis.

Förvaltningsrätten synes vidare ha gjort frågan om tolkningen av begreppet tillräckliga uppgifter till en bevisfråga och kommit fram till att inspektionen inte har visat att uppgifterna inte har varit tillräckliga. Det framstår som oklart hur förvaltningsrätten har resonerat i fråga om en myndighets ansvar för att utreda och föra bevisning om innehållet i gällande rätt.

Förvaltningsrättens dom visar slutligen på att det krävs ytterligare vägledning när det gäller vad som utgör tillräckliga uppgifter i konsumentkreditlagens mening.

Utveckling av talan

Den enskilde konsumenten måste stå i fokus

Som förvaltningsrätten redogör för har Svea Ekonomi använt en kreditprövningsmodell som utgår från faktorer som statistiskt sett påverkar konsumentens återbetalningsförmåga. Vidare konstaterar domstolen att i den scoremodell som ingick i Svea Ekonomis kreditprövningsrutin användes ”ett stort antal variabler” för att beräkna sannolikheten för att konsumenten ska fullgöra sitt åtagande.

Finansinspektionen anser att när det gäller den typ av krediter som är aktuella, som kan uppgå till så mycket som 400 000 kronor, måste kreditprövningen vara fokuserad på den enskilde konsumentens ekonomiska förhållanden. Ett sådant fokus stämmer även överens med det tydliga konsumentskyddande syfte som reglerna om kreditprövning i konsumentkreditlagen har. Att då, i likhet med Svea Ekonomi, helt bortse från uppgifter som är helt centrala för att kunna bedöma en konsumentens återbetalningsförmåga kan knappast vara i överensstämmelse med lagstiftarens intentioner.

Syftet med scoremodeller är att få fram ett värde, eller en riskklassificering, på hur sannolikt det är att den potentielle kredittagaren kommer att få betalningsproblem inom en viss tid. Som framgår av vittnesförhöret med Martin Kihl, gavs flera *icke-ekonomiska* variabler – till exempel boendeform, antal frågor hos ett kreditupplysningsföretag och den potentielle kredittagarens ålder eller civilstånd – stor betydelse i de scoremodeller som Svea Ekonomi använde sig av under undersökningsperioden. Bolagets scoremodeller tog alltså inte direkt sikte på den enskilde konsumentens *ekonomiska förhållanden* eller på konsumentens *ekonomiska förutsättningar* att fullgöra sitt åtagande enligt kreditavtalet. Att bedöma om en konsument sannolikt kommer att återbetala en kredit, vilket är det en scoremodell gör, är inte samma sak som att bedöma om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att återbetala krediten. Finansinspektionen delar alltså inte förvaltningsrättens bedömning att Svea Ekonomis kreditprövningsmodell gav förutsättningar för en kreditprövning som baserades på omfattande verifierad information om konsumentens ekonomiska förhållanden.

Däremot delar Finansinspektionen förvaltningsrättens uppfattning att sakomständigheterna i det här målet skiljer sig från de omständigheter som var aktuella i de vägledande avgöranden som nämns i domen. Det framgår emellertid inte av förvaltningsrättens dom att domstolen har gjort någon närmare analys av dessa skillnader eller om domstolen har fäst någon vikt vid skillnaderna vid sin bedömning att de uppgifter som låg till grund för Svea Ekonomis kreditprövning var tillräckliga. Finansinspektionen har svårt att se vilka likheter som funnits mellan krediterna. I detta mål överstiger kreditbeloppen vida de som var aktuella i Högsta förvaltningsdomstolens dom och något klarlagt syfte med krediterna finns inte. Om förvaltningsrättens slutsats är att skillnaderna är ovidkommande anser inspektionen att den är felaktig.

Finansinspektionen ifrågasätter även förvaltningsrättens uttalande att det följer av praxis att en tillsynsmyndighet, vid bedömningen av om en kreditgivare gått utöver sitt skönmässiga utrymme, bör beakta att kreditprövningen ger upphov till ett högre antal inkassoärenden och kreditförluster samt att bedömningsunderlaget är uppenbart bristfälligt i relation till storleken på krediten. Något uttalande i praxis som ger stöd för det som domstolen uttalar har inte inspektionen kunnat återfinna. Ett sådant synsätt skulle dessutom kraftigt inskränka Finansinspektionens möjligheter att utöva tillsyn och går svårligen att förena med lagstiftningens konsumentskyddande syfte.

Förvaltningsrätten har därutöver valt att särskilt uppehålla sig vid att Svea Bank skulle ha redovisat få inkassoärenden och små kreditförluster. Finansinspektionen utgår från att förvaltningsrättens uttalande hänför sig till Svea Ekonomis förhållanden. Det faktum att antalet inkassoärenden är avsevärt fler och storleken på kreditförluster avsevärt större än de siffror som nämns i Högsta förvaltningsdomstolens dom förbigår förvaltningsrätten med tystnad. Dessutom visar inte antalet inkassoärenden och storleken på kreditförluster om kreditprövningen uppnår sitt syfte eller inte. Till detta kommer att regleringen i konsumentkreditlagen syftar till upprätthålla ett högt konsumentskydd och kan

rimligen inte göras beroende av storleken på kreditförluster och antalet inkassoärenden i det enskilda bolaget, som dessutom kan fluktuera över tid och vara beroende av konjunktur och andra yttre förhållanden. Förvaltningsrättens dom innebär närmast att konsumentkreditlagens bestämmelser fräntas den betydelse och verkan som lagstiftaren avsett.

Förvaltningsrätten uttalar att även det faktiska utfallet av en kreditgivares kreditprövning bör beaktas vid frågan om konsumentkreditlagens krav på tillräckliga uppgifter är uppfyllt. Finansinspektionen vill understryka att varken inspektionen eller domstolen har haft underlag för att bedöma det faktiska utfallet av de krediter som är aktuella i målet. Här kan förvaltningsrätten alltså inte ha uttalat sig om de krediterna även om domen ger intryck av att så är fallet. Samtidigt är det, som framgår ovan, Finansinspektionens uppfattning att man vid bedömningen av om kreditprövningen har grundats på tillräckliga uppgifter knappast kan lägga avgörande betydelse vid antalet inkassoärenden eller storleken på kreditförluster.

Sammantaget anser Finansinspektionen alltså att förvaltningsrätten har tillämpat Högsta förvaltningsdomstolens vägledande uttalanden på ett felaktigt sätt och att förvaltningsrätten inte heller har redovisat vilka hänsyn som domstolen har tagit till att omständigheterna i detta mål uppvisar få, om några, likheter med situationen i Högsta förvaltningsdomstolens dom. Det finns därmed anledning att betvivla riktigheten i det slut som förvaltningsrätten har kommit till och det går inte heller att bedöma riktigheten av detta utan att prövningstillstånd meddelas.

Målet gäller en rättsfråga

Finansinspektionen ifrågasätter inte att det är inspektionen som har bevisbördan för att förutsättningarna för ett ingripande enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse är uppfyllda.

Detta mål rör emellertid, enligt Finansinspektionen, en ren rättsfråga där de sakomständigheter som inspektionen har lagt till grund för sitt ingripande inte är tvistiga. Den fråga som förvaltningsrätten har haft att ta ställning till är om de uppgifter som Svea Ekonomi grundat sin kreditprövning på är att anse som tillräckliga i konsumentkreditlagens mening, trots att bolaget helt bortsett från storleken på konsumentens eventuella bolån, skulder som inte framgår av UC och konsumentens utgifter för boende, befintliga krediter och barn. Det handlar alltså enbart om tolkning och tillämpning av en rättsregel.

Samtidigt som förvaltningsrätten förefaller utgå från att sakomständigheterna i målet inte är tvistiga mellan parterna redogör domstolen ingående för frågor om bevisbörda och beviskrav. Till detta kommer att förvaltningsrättens slutsats är att annat inte är visat än att de uppgifter som låg till grund för bolagets kreditprövningar var tillräckliga för att med hög grad av säkerhet kunna bedöma konsumentens ekonomiska förutsättningar att fullgöra sina åtaganden enligt kreditavtalet.

Finansinspektionen kan inte dra någon annan slutsats än att domstolen har behandlat innehållet i gällande rätt som en bevisfråga och inte en rättsfråga. Någon ledning i fråga om vad inspektionen borde ha fört bevisning om ges inte heller i domen. Detta gör enligt inspektionen att det krävs att prövningstillstånd meddelas för att riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till ska gå att bedöma. Inspektionen kan inte heller utesluta att en prövning av en myndighets ansvar för utredning och bevisföring i fråga om innehållet i gällande rätt kan vara av vikt för ledningen av rättstillämpningen.

Det finns ett behov av fler vägledande avgöranden

Finansinspektionen har i sin tillsyn uppmärksammat att flera företag tagit Högsta förvaltningsdomstolens dom till intäkt för att en kreditgivare helt skönsmässigt kan avgöra vilka uppgifter som behöver beaktas i kreditprövningen så länge som kreditförlusterna inte är för stora. Inspektionen anser att denna utveckling är oroande ur ett konsumentskyddsperspektiv. Det behövs därför fler vägledande avgöranden som klargör gränserna för Högsta förvaltningsdomstolens avgörande. Det är därmed av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt.

FINANSINSPEKTIONEN

Eric Leijonram
Chefsjurist

Anna Hult
Senior jurist